

منظومة الألفين

لأيد الله العظمى الشيخ أبى القاسم العلامة الاصطبهاناتى

(۱۴۱۲ - ۱۳۱۲)

بإمقدمه

دکتر غلى شيخ الاسلامى

(استاد دانشگاه تهران)

شرح حال مؤلف

دکتر زهرا روحانى

تصحیح و انتخاب:

سید محمد طباطبائی بیهبانى

(عضو هیأت علمى دانشگاه تهران)

- سرشناسه : اصطهباناتی، میرزا ابی القاسم، ۱۳۱۲ - ۱۴۱۳ ق.
- عنوان و نام پدیدآور : منظومه الألفین / ابی القاسم العلامه اصطهباناتی (۱۳۱۲ - ۱۴۱۲)؛ تصحیح و انتخاب سید محمد طباطبائی بهبهانی؛ با مقدمه علی شیخ الاسلام؛ شرح حال مولف زهرا روحانی.
- مشخصات نشر : تهران : سفیر اردهال، ۱۳۹۱.
- مشخصات ظاهری : پنجاه، ۲۳۰ ص.
- فروست : انتشارات سفیر اردهال؛ شماره نشر ۱۵۲.
- شابک : ۶۰۰۰ ریال: ۵-۶۹-۶۸-۶۰-۹۷۸
- وضعیت فهرست نویسی : فیبا
- یادداشت : عربی.
- موضوع : اصطهباناتی، میرزا ابی القاسم، ۱۳۱۲ - ۱۴۱۳ ق.
- موضوع : شعر عربی -- ایران -- قرن ۱۳ ق.
- موضوع : شعر مذهبی عربی -- ایران -- قرن ۱۳ ق.
- شناسه افزوده : طباطبائی بهبهانی، محمد، ۱۳۵۲ - مصحح
- شناسه افزوده : شیخ الاسلامی، علی. مقدمه نویسنده
- شناسه افزوده : روحانی، سیده زهرا، ۱۳۵۸ -
- رده بندی کنگره : ۷۵۲۹۹PJ۸ - ۵۶۵۶ ۱۳۹۱
- رده بندی دیویی : ۸۹۲/۷۶۱
- شماره کتابشناسی ملی : ۵۷۸۴۴۵۴
- شابک : ۵-۶۹-۶۸-۶۰-۹۷۸

تهران: خیابان مفتح، خیابان سمیه، روبه روی بانک ملی ایران، ساختمان ۱۱۸، واحد ۴

منظومه الألفین

نوبت چاپ: اول

نگاشته: آیه الله العظمی الشیخ ابی القاسم العلامه اصطهباناتی

مقدمه: دکتر علی شیخ الاسلامی

شرح حال مولف: دکتر زهرا روحانی

تصحیح و انتخاب: سید محمد طباطبائی بهبهانی

صفحه آرا: رضا علیمحمدی

شمارگان: ۱۱۰۰

شماره نشر: ۱-۱۵۳

بها: ۶۰۰۰ ریال

همه حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، و اقتباس در گیومه در مستندنویسی، و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

مقدمه

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على خاتم الأنبياء و
المرسلين، سيدنا ونبينا محمد وآله الطيبين الطاهرين ولا سيما مولانا
بقيّة الله في العالمين ولعنة الله على أعدائهم أجمعين.
قال الله الحكيم في كتابه الكريم: "وَكَلَّا نَقْصُ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ
الرُّسُلِ مَا نَنْتَبِهَ بِهِ فَوَازَكَ وَجَاءَكَ فِي هَذِهِ الْحَقُّ" وموعظة و ذكرى
للمؤمنين^(١).

بسیار خوشوقتیم که این اثر یزفرض و فضل و برکت را به اهل
حکمت و معرفت هدیه می‌کنیم. اصل این رساله زندگانی نامه، شرح
حال، آثار پدر بزرگوار، استاد و مراد عانی، مقدارم فقیه الحكماء
المتألهين و حکیم الغفهاء الراشدين عالم ربانی و عارف صمدانی آیت

الله العظمی علامه اصطهباناتی - قدس سره الشریف - است که بیش از ده سال پیش بوسیله همسر عزیز و ارجمندم بانو دکتر زهرا روحانی فراهم آمد. و با درجه عالی پذیرفته شده است و اگر چه از همان ایام ما و همه ارادتمندان پدر بر چاپ و نشر این اثر اصرار داشتیم، اما به علت وجود بیش از ده نسخه دست نویس از منظومة الألفین که پر از حک و اصلاح در حملات و تعبیرات است و صعوبت تصحیح انتقادی چنانکه شایسته این اثر فخیم است، توفیق تسریع در تصحیح و تنظیم آن فراهم نیامد، و تصمیم گرفتیم فعلاً «گزینه ای» از این رساله را فراهم کرده، بچاپ بسپاریم تا سعادت تکمیل و تتمیم آن نصیب گردد. بنابراین آنچه در این برگزیده و «منتخب» می خوانید شرح حال و زندگی نامه مختصر حضرت علامه رحمته الله و معرفی بیت شریف ایشان از نیاکان، پدر، مادر، همسر و فرزندان آن عالم مقام و به دنبال آن معرفی منظومة الفین است که ایشان به الهام هم نامی با حضرت علامه حلی - علیه السلام - و به اقتفاء از الفین ایشان در دو هزار بیت که شامل مباحث اعتقادی و لطائف عرفانی - حکمی است سروده اند و حاکی از احاطه علمی و تبخر و تسلط شگرف ایشان بر مطالب مذکور است. و چنانکه خود شاهد بودم همین احاطه و تسلط موجب شده بود که ایشان دائماً به نقد و حذف و اضافه و تغییر در سروده ها بپردازند که سرانجام هم منظور ناتمام ماند و ایشان به تصحیح و تنظیم آن

نرسیدند؛ اما باید تصریح کنم که این اثر حکیمانه و کم‌نظیر نه تنها در
مجموعه که در هر بیت و سطر و صفحه‌ای چنان مرشار از نکات قرآنی
و لطایف حکمی و عرفانی است که زبان از وصف آن ناتوان است. و
چون من در این دیباچه کوتاه بنای معرفی آن شخصیت الهی و عبقری
حکیم و عارف ربانی را ندارم و در این فرصت نیز نمی‌توانم حق
عظیم آن رحل الهی را بجای آورم؛ هرچند که درخواست و انتظار
ارادتمندان و بستگان اینجانب چنین بوده و هست که به تفصیل به
شرح احوال و آثار ایشان بپردازم و پرده از کرامات و مقامات معنوی
معظم له - که سالیها ناظر و شاهد آن بوده‌ام - بردارم. و حتی به شرح
این منظومه بپردازم؛ اما چه کنم که این توفیقات باید حواله شود و به
جد و جهد کاری از پیش نمی‌رود. و البته تحقق این وظیفه و آرزو را از
خدای بزرگ خواستارم و به لطف و عنایت او مطمئن و امیدوارم. و
چون در مقدمه فارسی و عربی این کتاب برخی از گفتنی‌ها گفته شده
من از اطالاف کلام خودداری کرده، ضمن تشکر و سپاس بسیار از همسر
دانشمند لازم می‌دانم که از همکار عزیز و ارجمند اینجانب آقای
دکتر سید محمد طباطبایی بهبهانی (منصور) عضو هیأت علمی
دانشگاه تهران تشکر و قدردانی کنم که نه تنها از باب لطف و ملاحظت
به اینجانب، بلکه از سر علاقه و احترام خاص قلبی که به پدر بزرگوارم
دارند همه زحمات تنظیم و تصحیح انتقادی بر اساس نسخ موجود

و انتخاب و ویراستاری ابیات را کشیدند و کار را به سامان رساندند. و چون متن منظومه به عربی است، ایشان با نگارش مقدمه‌ای سودمند و پر محتوا و شیوا به عربی - که حاکی از مهارت ایشان در آن زبان است - بار و رمز مبادرت خویش به اینکار را توضیح داده‌اند. اینجانب ضمن سپاس و تشکر مجدد، مزید توفیقات ایشان را از خدای حکیم می‌طلبم و امیدوارم اهتمام و کوشش همه ما در چاپ و نشر این اثر که گذشته از ارزش علمی و عرفانی آن، قطعاً از وجهه الهی و عبادی و ولایی فراوان برخوردار است، موجب خشنودی روح پرفتوح والد ماجد و مقبول حضرات معصومین علیهم‌السلام عموماً، و مولای الایمان ولی عصر - عج - خصوصاً، نهایتاً مرضی پروردگار متعال باشد که اینّه هو الموفق المعین

والسلام علیکم ورحمة الله

دکتر علی شیخ الاسلامی

استاد دانشگاه تهران

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على خاتم الأنبياء و
المُرسلين، سيدنا أبي القاسم محمد وآله الطاهرين، سيما مولانا
الحجة ابن الحسن العسكري عجل الله تعالى فرجه الشريف ولعمرة
الله على أعدائهم أجمعين.

کارشناسان تعلیم و تربیت بر این باورند که یکی از بهترین و
مؤثرترین راه‌های آموزش و پرورش ارائه نمونه‌هایی والا است که
دست‌آورد چنین روشی چه در زندگی فرد و چه در ساخت خانواده و
جامعه از هزاران کتاب و کلاس و سخنرانی بیشتر و بالاتر است.

عرفان اسلامی نیز - که مکتبی سازنده و مشربی پویا و آموزنده
است - همیشه وجهه عملی را بر نظری ترجیح داده و عرفان نظری را
هم در خدمت عرفان عملی دانسته و پیروان خود را به سیر و سلوک و

سفر و حرکت تا رسیدن به مقصد فرا خوانده، و فرا راه این رهروان سخت کوش نمونه‌هایی عالی از انسان کامل قرار داده تا چراغ همیشه روشن آنها باشند. و برآستی مکتب ارجمند اسلام، ارزش اصلی را به علم مقرون به عمل داده، و فاجعه فاصله اندیشه و رفتار را در سر لوحه تعاملش از بین برده است. و دانشمندان را به زهد و وارستگی و دریادلی و پیراستگی از هر چه رنگ تعلقی پذیرد سفارش فرموده. و از همین رو است که یکی از پر حجم‌ترین بخشش‌های کلام الهی، سرگذشت پیامبران و صدیقان است؛ یعنی ارائه نمونه‌های عینی از انسان کامل. ما نیز در راستای اقتدا به کلام الله - یعنی ارائه نمونه‌های عینی از مردان خدا - در این مقدمه به معرفی یکی از پیروان صدیق آن بزرگواران پرداخته‌ایم و زندگی‌نامه یکی از دانشمندان برجسته عصر، فقیه حکیم و عارف سالک یعنی حضرت آیه الله العظمی علامه اصطهباناتی را موضوع تحقیق قرار داده و خوانندگان ارجمند را با زندگی تابناک و سرشار از عرفان و معنویت و دانش حضرتش آشنا کرده و کوشیده‌ایم چراغی روشن فرا راه سالکان راه خدا و شیفتگان حضرت بقیة الله الاعظم (عج) قرار دهیم و خوانندگان را با یکی از تألیفات نورانی و گران سنگ آن عارف الهی آشنا کنیم.

این اثر، منظومه حکمی و عرفانی الفین است که با الهام از نام الفین

حضرت علامه حلی. رزنه وزین عالم تشیع. پدید آمده و دارای دو هزار بیت است که به بیان حکمت و معارف شیعی پرداخته و معارف اهل بیت و حضرات معصومین - علیهم السلام - را به زیباترین و دلپذیرترین وجه به نظم کشیده و از هیچ دقیقه و رقیقه و حقیقتی غفلت نورزیده است.

نگارنده در سال تحصیلی ۷۹-۸۰ با گزینش و شرح ابیات اصلی این منظومه رساله دکتری خود را در رشته عرفان اسلامی در دانشگاه آزاد اسلامی نگاشت و با احرار نسرۃ ممتاز به درجه دکتری در آن رشته نائل گشت.

از آن روز به بعد نه تنها شخصاً که امام کسانی که با این عالم ربانی آشنایی داشتند بر چاپ و نشر این اثر اصرار ورزیدند و انتظار می‌بردند که هرچه زودتر در معرض استفاده قرار گیرد. اما وجود نسخه‌های متعدد و ناتمام منظومه و لزوم حفظ صانیت در ثبت و ضبط ابیات باز دارنده بوده و نشر آن را به تأخیر می‌انداخت. و اگر چه اینجانب با شوق و شور فراوان خواستار به پایان رساندن کار بودم. اما هنوز هم به آرزوی دلخواه خود نرسیده‌ام؛ ولی تأخیر در این امر را جایز ندانستم؛ چه گذشته از همه انگیزه‌های پیشین که به آن اشاره کردم. آشنایی و ارادت و احترام همه جانبه شخصی‌ام به این عالم ربانی مرا به تسریع و تعجیل واداشت تا با ارائه این نمونه عالی مکتب

علوی و مهدوی، دری از فضای نورانی علم و معرفت - که سرچشمه از قرآن و عترت می‌گیرد - بر شیفتگان اهل بیت بگشایم و آنها را با آنهمه معنویت که در زندگی این عارف الهی تجربه کرده‌ام آشنا کنم؛ چه این اثر از نقل قول دیگران نیست، که تجربه شخصی و شهود عینی سی ساله‌ای است که علاوه بر ارتباط مستقیم، مایه از استفاد هایی می‌گیرد که فرزند برومند و مرید مخلص و شاگرد مستقیم این عارف عالم‌قدر؛ یعنی همسرگرامیم از محضر پدر و مراد و استاد خود برده‌اند و مطالب این اثر فراهم آمده مطالعات و مذاکرات و مباحثات مستقیمی است که فرزند نسبی و حسیبی حضرت علامه یعنی همسر م دکتر علی سیخ الاسلامی افزون بر چهل سال با پدر و مراد و استاد خویش داشته است.

ارادت و احترام این مرید و فرزند، و حمایت آن مراد و استاد، و حرمت و محرمیت دو جانبه کار افاضه و استفاده پدر و فرزند را چنان ریشه دار کرده است که زبان ناطقه از وصف عشق بالان است و قلم من نیز توان بیان آنهمه دانائیه‌ها و والائیه‌ها را ندارد و هنوز هم به سامان دادن دلخواه اثر موفق نیامده‌ام؛ اما ضمن تشکر از همسر م که اهتمام به چاپ و نشر این اثر کرده‌اند، اشاره می‌کنم که اگر خواننده بخواهد تفصیل این اثر و فصول مهم را مطالعه کند باید به کتابخانه واحد تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی رجوع کند که این مقدمه، برگزیده‌ای

از آن رساله است که فصل اول آن اختصاص به معرفی زادگاه و زندگینامه حضرت علامه دارد، و از ذکر فصول بعدی آن که معرفی مقام اجتهاد و فقاہت، وعظ و خطابه، حکمت و عرفان و مقامات و کرامات ایشان است خودداری می‌کنیم؛ و پس از درج تصاویر اجازات اجتهاد که از ناحیه مراجع عظام صادر گردیده است، مقدمه عربی و سپس گزیده منظومه الفین آمده است.

امید است شرح حال این عارف ربانی و معرفی اثر گرانقدر وی - که نگارش آن، نتیجه سی سال آشنایی و ارتباط مستقیم و اختصاراً میرزا این چهره برجسته و همیشه ماندگار عرفان و حکمت الهی معاصر است - بتواند شیفتگان معارف دینی و نکات قرآنی و لطائف حکمی را مستند و راهنمایی سودمند باشد و آنها را در پیمودن راه تقرب به مبدأ اعلیٰ مصمم‌تر کند. ان شاء الله تعالی.

دکتر زهرا روحانی

صفر المظفر سال ۱۳۳۴ قمری

برابر دیماه ۱۳۹۰ شمسی